

ANTONI TORRENS, L'ÀNIMA DE "SA POBLA A GRÀCIA"

Text: MIQUEL PAYERAS / Fotos: JOAN CELIÀ

"Ara recuperam la consciència de poble"

Antoni Torrens (sa Pobla, 1939), apotecari, és sobretot conegut per ser un activista incansable en la recuperació de la cultura popular mallorquina. És l'ànima de "Sa Pobla a Gràcia" que el passat 29 de gener celebrà la vuitena edició a Barcelona.

Antoni Torrens és un d'aquells personatges que per molts mèrits que se li reconeguin mai no se li farà del tot justícia. Porta tota una vida lluitant per mantenir vius uns valors culturals que creu que són "allò que ens identifica com a poble". No està afiliat a cap partit, però sempre que el PSM l'ha necessitat, ha tengut el seu ajut. Tot i aquest alineament ideològic, cerca incansablement ajudes indistintament del partit que governi a cada institució. I, si més no en part, les obté. Això també li provoca algun maldecap, com quan la presidència del govern conservador de Jaume Matas li va demanar organitzar una mostra de cultura popular a Colònia (Alemanya) arran d'un viatge presidencial. En el PP no faltaren les veus que advertiren a Presidència de qui era aquest Antoni Torrens. Amb compromís ferm, però sempre amb l'honestedat com a rumb: "Mai no m'he amagat de com pens, però mai tampoc no ho he demanat a ningú...". Així ha anat aconseguint que l'associació que presideix, Albopàs, canalitzi la seva desbordant capacitat d'iniciativa.

—Què és això, d'Albopàs?

—Estrictament, sa Pobla llegit a l'inrevés. Però és molt més. Jo era el president d'una associació cultural a sa Pobla que l'any 1990 va haver de deixar el local, que era de propietat municipal, perquè s'hi havien de fer reformes que duraren molt de temps. Aquella associació es va desfer i en va sorgir una altra. Després de diverses converses tenguérem la

idea de posar-li el nom d'Albopàs, que el bon amic i escriptor Alexandre Ballester havia fet servir com un país imaginari per a una obra seva escrita durant el franquisme. Per coses de la censura, i perquè l'obra anava d'un dictador contra el qual es lluitava, no va poder situar l'acció a sa Pobla i va néixer Albopàs. D'alguna manera, per a tots nosaltres Albopàs és el símbol per continuar lluitant, en aquest cas per la recuperació de la nostra cultura popular.

—Vostè és nacionalista. Ja el 1977 va apostar per la Unió Autonomista de Josep Melià, però no va funcionar. Té, el mallorquí, consciència identitària?

—Crec que la societat mallorquina no era madura per rebre aquell missatge d'autoafirmació que nosaltres li llançàvem. Després hem passat, efectivament, per llargs anys de manca de consciència. Però contestant a la pregunta, crec que ara, gràcies a Déu, recuperam la consciència de poble.

—Ajuda el seu activisme en favor de la cultura popular?

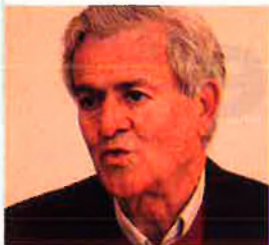
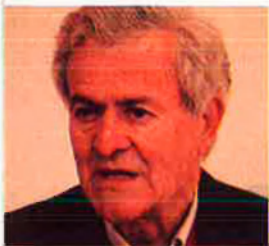
—Mai no he fet ni faré proselitisme. Tothom sap com pens, i mai no ho he amagat. Però tampoc mai ningú podrà dir que he demanat com o què pensava aquell que

vulgui col·laborar amb nosaltres. He separat sempre la política de la cultura popular.

—Les gloses, els cants i la música tradicional no és la cultura d'un món que ja no existeix?

—Evidentment vivim en un món molt diferent al d'ahir, però sí que continuen existint els valor que aquella cultura pagesa ens ha transmès. Estimar la

"La societat mallorquina no era madura per rebre aquell missatge [el missatge nacionalista d'Unió Autonomista, l'any 1977], però crec que ara, gràcies a Déu, està revifant la consciència de poble."

terra, les tradicions, la llengua... no són valors exclusius de la cultura pagesa d'ahir, sinó que són la nostra informació "genètica" que tots duim incorporada a sobre. És la nostra cultura.

—Però no és, la cultura popular, una mica "mu-seística" per així dir-ho?

—En absolut. Jo no ho crec gens, això. Miri, per raons diverses, entre les quals hi ha la més evident de la dictadura i, també, el boom turístic, existeix tota una generació que únicament es va preocupar de fer feina. Als seus fills els va transmetre aquesta idea, sense preocupar-se gairebé de res més. És comprensible, atès la tradicional pobresa mallorquina —l'emigració, la manca de recursos de tot tipus...—, que enmig de l'allau de doblers provocats pel turisme s'abandonà la tradició no només econòmica com el camp, sinó també tota la cultura que li era pròpia. Però ara arribam a la generació dels néts que a la seva manera manté viva la cultura popular dels avis.

—Com és?

—Es produeix l'efecte contrari al de la generació prèvia. Si aquesta va abandonar la cultura que era la pròpia dels pares i avis, ara els néts la van recuperant.

—Però aquesta cultura popular d'arrel pagesa, com pot ser viva, si gairebé no queden pagesos, a Mallorca?

—La pagesia existeix però evidentment no és igual que en el passat. Ara, molta gent de sa Pobla, i l'exemple és vàlid per a tota la Mallorca pagesa, fa feina durant la temporada alta, des de la primavera a la tardor, a l'hoteleria. La indústria subsidiària del turisme també treballa sobretot en temporada alta. Per tant els ritmes econòmics de la pagesia s'han hagut d'adaptar al turisme. L'activitat econòmica és diferent. Els valors culturals també necessàriament s'han hagut d'adaptar als nous temps, però sense perdre l'autenticitat i sobretot mantenint-se vius.

—Tornem a la cultura popular de la qual vostè en va beure de molt petit.

—Tenc el clar record de quan era al·lot, quan mon pare se n'anava a fer feina al camp i jo em quedava al celler del meu padrí, on a l'hora de berenar [esmorzar] s'hi reunien els majors que sempre, sempre, glosaven. Cada berenar era fer almanco un parell de gloses. Em cridaven i a vegades me'n feien fer alguna a mi. Després, quan anava a ajudar al camp, veia com les dones que es llogaven per anar a fer herbes [birbar les patateres o mongeteres], sempre en grups de mitja dotzena més o manco, cantaven les cançons tradicionals, de la pagesia. Com que a sa Pobla el camp era microfundista, amb

finques de menys de dues quarterades [una hectàrea i mitja], i cada tros de terra tenia el seu grup de dones, se sentien perfectament un grup a l'altre, i es contestaven.

—I el dia de Sant Antoni a sa Pobla?

—Era el màxim, clar. Era una festa molt participativa. La gent sortia al carrer i tothom glosava. Tothom coneixia moltes gloses perquè la resta de l'any, a les rotllades davant el foc o a la fresca durant l'estiu, es comptaven les rondalles i es feien gloses. I és clar, el dia de la festa, el vespre de Sant Antoni, la participació era brutal. Tothom hi participava. Record que de jove més d'un vespre el vaig passar amb en Biel Majoral [el cantautor de música tradicional mallorquina] fent gloses en un cafè durant més de tres hores...

—Però ara ja no hi ha rotllades

—No. Es mira la tele. Les ocupacions són diferents, els ritmes de vida s'adeqüen a les noves exigències... Es perd la comunicació, tant la domèstica com la social. Sens dubte també hi ajuda l'escola: ara només es promociona el raonament matemàtic, no el raonament més diguem-ne crític que es podria derivar d'uns estudis més humanístics que desapareixen dels plans d'estudis. Sense aquesta lògica crítica, les gloses, per exemple, ho tenen difícil perquè es va perdent la capacitat d'improvisació. Per tant, les gloses que ara es fan entorn dels foguerons de Sant Antoni són, evidentment, menys fresques perquè la majoria s'han de preparar prèviament. Però existeixen.

—Quan es converteix vostè en un activista cultural?

—Sempre m'ha interessat i d'alguna manera sempre he estat al voltant d'iniciatives diverses. Però per no fer-ho més llarg podria situar-ho l'any 1985 quan vaig organitzar a sa Pobla, per primera vegada, la Fira del Llibre. A finals dels vuitanta vaig començar a pensar de fer un passa més.

—I així naix "Sa Pobla a Gràcia". L'èxit creixent d'aquesta iniciativa, què ha significat?

—Molt, moltíssim, perquè ens va donar a tots molta confiança, seguretat que el que fèiem estava ben fet, que tenia futur. El primer any, el 1993, ens portàrem cap a Barcelona Maddò Antònia Buades, la cantadora de cançons del camp més bona possiblement de tot el segle. Ara té 88 anys. Aleshores, amb 81, va cantar a Barcelona i la gent es quedà impacada. Allò ens va fer veure que podíem fer una passa més i no limitar-nos a la festa de Gràcia.

—Quina passa?

—Entràrem en contacte amb el Tradicionari, que ens obrí els braços i a partir de l'any següent ja

"Els ritmes econòmics de la pagesia s'han hagut d'adaptar al turisme. Els valors culturals s'han hagut d'adaptar als nous temps, però sense perdre l'autenticitat i mantenint-se vius."

va integrar mallorquins que cantaven cançons del camp. Com que mai no havien sortit a cantar a fora, els feia un poc de vergonya i no n'estaven gens segurs. Però la resposta va ser magnífica, i des d'aleshores la música tradicional mallorquina apareix en molts altres indrets de Catalunya.

—*I una passa du a la següent.*

—Exacte. Vaig pensar que estaria bé que, així com havíem duit a Pobla a Gràcia, ens atrevíssim a dur a sa Pobla el Tradicionàrius. L'ajuntament s'hi va mostrar d'acord i el muntàrem, ara ja fa cinc anys, per a les festes de Santa Margalida, a l'estiu.

—*Com que no devia tenir prou de muntar dos esdeveniments com aquests, un a Barcelona i l'altre a Sa Pobla, doncs va organitzar una Trobada de Xeremiers...*

—És que tot és un. Amb els xeremiers vaig detectar que només quedaven els més vells i que era una música que estava vertaderament en perill d'extinció. Així se'ns va acudir de muntar la Trobada de Xeremiers, que cada any repetim d'ençà el 1995 coincidint amb el novembre. De cada any hi ha més participació.

—*Un incís, vostè ja està divorciat?*

—[riu] La veritat, i sempre ho dic, és que sense la meva dona, na Francisca, que participa de totes les meves ànsies, mai no hagués pogut fer tot això.

—*Ens havíem aturat amb les xeremies, que no deuen anar soles, és clar...*

—No, ja li ho deia, tot és un. Per la mateixa dinàmica va néixer la idea de muntar l'Escola de Cant, on actualment van uns 40 al·lots a aprendre a cantar les cançons de pagès amb xeremies. Aquesta escola ens ha permès veure un fenomen que ens fa ser optimistes.

—*Com és?*

—Que quan les mares acompanyaven els fills a l'Escola, anaren adonant-se del valor que té. A poc

—**Em digueren que vostè queia simpàtic a tothom, però em sembla que no és del tot cert, això.**

—**Home... és cert que hi ha gent que... bé, que no poden veure'ns, ni a mi ni a la nostra associació... és la gent que pel simple fet d'anar a Barcelona, a Catalunya, ja troben que està mal fet. Són un grup d'anticatalanistes que, bé, jo respect tothom però ells a nosaltres no. En fi...**

—*Cultura popular, però aprofitant també la modernitat*

—El que sí que he tingut sempre molt clar és que hem de cuidar al màxim els detalls i aprofitar tots els avantatges de la tecnologia que puguin ser aplicables per fer més útil el que feim. D'altra banda, hem de saber vendre'ns en el sentit d'utilitzar el que calgui per tenir la màxima repercussió. Hem de lluitar amb les armes que ens dóna la contemporaneïtat per no perdre el nostre referent cultural de sempre.

—*I d'aquí a vint anys, què?*

—Seguir. Mai no he volgut fer res que no tinguí prou estructura com perquè no pugui continuar endavant el dia que falti un o l'altre. No es tracta de penjar-se medalles. No tenc aquesta necessitat d'autocomplaença. El que he fet, i faig, és per al meu poble, la meua gent, la meua cultura.

a poc algunes anaren animant-se, i ara un bon grapat fins i tot tenen més ganes d'aprendre a cantar que no els fills. Hem recuperat una generació per a la nostra cultura. Dels padrins va passar als néts, i els pares, que en principi eren la generació perduda, ara comencen a recuperar també aquest patrimoni nostre.

—*Sent que l'esforç s'ho paga?*

—Sense cap mena de dubte. Crec que hem ajudat a canviar la sensibilitat. Li posaré un exemple. Fa devers 25 anys un amic meu va dir a sa mare que volia aprendre a tocar la ximbomba. La dona tengué un gran disgust perquè, segons li va dir, només la tocaven els gats [borratxos] i els pastors. Avui, em sembla evident que hem capgirat aquest menyspreu cap a la nostra cultura. Crec que el temps ens ha donat la raó, als qui pensàvem que podria ser factible la recuperació a partir de totes aquestes trobades, sortides i organització d'actes diversos al voltant de la nostra cultura tradicional.

